

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Νεοφύτου Βάμβα 6, 106 74 Αθήνα

T: 2107233221-2 | W: www.nchr.gr | E: info@nchr.gr

Η Οδηγία 2022/2041 για επαρκείς κατώτατους μισθούς:

Μια ευκαιρία εφαρμογής των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου για τη διαμόρφωση δίκαιης και αξιοπρεπούς αμοιβής*

4.12.2024

1. Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), με την ιδιότητα του Εθνικού Θεσμού Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του ανεξάρτητου συμβουλευτικού οργάνου της Πολιτείας για την προστασία τους, έχει βασική αρμοδιότητα την υποβολή εκθέσεων και συστάσεων προς την Πολιτεία για την αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου μέσω της λήψης των κατάλληλων νομοθετικών μέτρων, τροποποίησης ή/και κατάργησης των μη συμβατών προς το Σύνταγμα και τις διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας. Η ΕΕΔΑ έχει διαχρονικά και με συνέπεια επισημάνει, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια συνθηκών κρίσης (χρέους/οικονομική, υγειονομική, προσφυγική), την ανάγκη αξιολόγησης του σωρευτικού αντικτύπου των διαδοχικών και εκτεταμένων περιορισμών στα εργασιακά δικαιώματα, ατομικά και συλλογικά. Σταθερό πεδίο παρακολούθησης και συστάσεων από την πλευρά της ΕΕΔΑ έχουν αποτελέσει οι εκτενείς περιορισμοί που τέθηκαν σε εφαρμογή κατά τη διάρκεια της κρίσης χρέους της Ελλάδας σε νευραλγικά ρυθμιστικά πεδία των συλλογικών εργασιακών δικαιωμάτων, ανάμεσα στα οποία στη ρύθμιση των κατωτάτων ορίων αμοιβής και προστασίας της εργασίας από την Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας (ΣΣΕ), στην περαιτέρω βελτίωσή τους μέσω της άσκησης του δικαιώματος ελεύθερων συλλογικών διαπραγματεύσεων για τη σύναψη ΣΣΕ και σε περίπτωση αποτυχίας τους στην απρόσκοπτη πρόσβαση στις ανεξάρτητες υπηρεσίες μεσολάβησης και διαιτησίας του Οργανισμού Μεσολάβησης και Διαιτησίας (ΟΜΕΔ) στην επέκταση της κανονιστικής ισχύος των κλαδικών και των ομοιοεπαγγελματικών ΣΣΕ με σκοπό την ίση μεταχείριση στο οικείο πεδίο εφαρμογής τους και στην ισχύ και την εφαρμογή θεμελιωδών αρχών του συλλογικού εργατικού δικαίου, όπως της ευνοϊκότερης ρύθμισης και της ίσης μεταχείρισης¹.

2. Επί του [σχεδίου νόμου](#) του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης με τίτλο «Ενσωμάτωση της Οδηγίας (Ε.Ε.) 2022/2041 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19ης Οκτωβρίου 2022 για επαρκείς κατώτατους μισθούς στην

* Το παρόν Υπόμνημα υιοθετήθηκε από την Ολομέλεια της ΕΕΔΑ στις 4 Δεκεμβρίου 2024. Εισηγητές: Καθηγήτρια Μαρία Γαβουνέλη, Πρόεδρος ΕΕΔΑ, Γιάννης Ιωαννίδης, Α' Αντιπρόεδρος ΕΕΔΑ, Έλλη Βαρχαλαμά, Β' Αντιπρόεδρος ΕΕΔΑ και ΔΝ Χρήστος Τσεβάς, Επιστημονικός Συνεργάτης ΕΕΔΑ.

¹ ΕΕΔΑ, Αποφάσεις-Θέσεις, Πεδία «Οικονομική κρίση», «Δικαίωμα στην εργασία», «Πρόσφυγες/Μετανάστες».

Ευρωπαϊκή Ένωση - Αναπροσαρμογή μισθών προσωπικού δημοσίου τομέα - Ρυθμίσεις για τον καθορισμό κατώτατου μισθού για τα έτη 2025, 2026 και 2027», η ΕΕΔΑ προβαίνει στην παρούσα Δήλωση σε συνέχεια των διαχρονικών παρατηρήσεων και συστάσεων της, οι οποίες έχουν διατυπωθεί υπό το φως της υποχρέωσης συμμόρφωσης του Κράτους στις αποφάσεις των ανωτάτων εθνικών Δικαστηρίων, καθώς και τις αποφάσεις και συστάσεις Ευρωπαϊκών και διεθνών ελεγκτικών οργάνων². Με το εκτενές εθνικό και διεθνές αυτό νομολογιακό δεδομένο έχει διαπιστωθεί ότι **σημαντικός αριθμός διατάξεων για τα εργασιακά (ατομικά και συλλογικά) δικαιώματα δεν είναι σε συμμόρφωση με το Σύνταγμα και δεσμευτικούς για την Ελλάδα διεθνείς κανόνες προστασίας των δικαιωμάτων αυτών** και έχει επανειλημμένα ζητηθεί η κατάλληλη αναθεώρηση των σχετικών περιοριστικών μέτρων, ύστερα από εκτίμηση του σωρευτικού τους αντικτύπου.

3. Υπό το φως της υποχρέωσης, αλλά και ουσιαστικής ανάγκης προς ανάλυση της επικρατούσας κατάστασης στην Ελλάδα στη βάση των κατάλληλων δεικτών και στοιχείων, οφείλει να αξιολογηθεί η προσφορότητα και η καταλληλότητα των προωθούμενων μέτρων ενσωμάτωσης της Οδηγίας αυτής ως προς τους δύο κρίσιμους στόχους της δηλαδή α) την επάρκεια των νόμιμων κατώτατων μισθών με στόχο την επίτευξη αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης και εργασίας και β) την προώθηση των συλλογικών διαπραγματεύσεων για τον καθορισμό των μισθών, όπου η κάλυψη από ΣΣΕ είναι χαμηλότερη από το 80%.

4. Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο βασικός σκοπός της Οδηγίας ΕΕ 2022/2041, που είναι η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας στην Ένωση, ώστε να συμβάλει στην ανοδική κοινωνική σύγκλιση και τη μείωση της μισθολογικής ανισότητας, συνδέεται αναπόσπαστα με την καταλληλότητα, με όρους όχι μόνο οικονομικούς, αλλά και κοινωνικούς, του συστήματος αφενός ρύθμισης του κατώτατου μισθού/ημερομισθίου και εν γένει των κατωτάτων ορίων προστασίας της εργασίας λόγω της καθολικότητας στη δέσμευση που οφείλει να το διέπει, αφετέρου βελτίωσης των όρων αμοιβής και εργασίας με όρους ισότητας μέσω συλλογικών συμβάσεων εργασίας ευρείας κανονιστικής κάλυψης (δηλαδή δέσμευσης με ισχύ νόμου), η ΕΕΔΑ επισημαίνει τα ακόλουθα:

ι) Η εν λόγω Οδηγία επιδιώκει να μειώσει την εργασιακή φτώχεια και την ανισότητα³ και έχει ως στόχο τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας των εργαζομένων χωρίς διακρίσεις, θεσπίζοντας ένα πλαίσιο για την επάρκεια των κατώτατων μισθών και προάγοντας τις συλλογικές διαπραγματεύσεις, με σεβασμό στο κοινωνικό κεκτημένο της ΕΕ που αφορά στον ρόλο των κοινωνικών εταίρων⁴. Η ΕΕΔΑ υπενθυμίζει ότι στην Ελλάδα, η

² Βλ. ενδεικτικά Παράρτημα στο ΕΕΔΑ, [Δήλωση για την επίδραση των συνεχιζόμενων μέτρων λιτότητας στα δικαιώματα του ανθρώπου](#), 15 Ιουλίου 2015.

³ Προς αυτή την κατεύθυνση είναι σημαντικός ο ρόλος και της ΔΟΕ. Βλ. π.χ. ILO, [Minimum Wage Policy Guide](#) και ILO, [The new EU Directive on minimum wages sets a dual goal](#), 16 November 2022.

⁴ Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, [12 ερωτήσεις – απαντήσεις για τον νέο μηχανισμό καθορισμού του κατώτατου μισθού – Σε δημόσια διαβούλευση το σχέδιο νόμου](#), 7 Νοεμβρίου 2024.

ενιαία διαδικασία διαμόρφωσης των κατωτάτων ορίων αμοιβής και εργασίας σε εθνικό καθολικά δεσμευτικό επίπεδο, μέσω της διαπραγματεύσεως και της σύναψης από τους εθνικούς κοινωνικούς διαπραγματευτές/εταίρους της Εθνικής Γενικής ΣΣΕ, αποτέλεσε κεντρική ρύθμιση της εθνικής έννομης τάξης, η οποία επισφραγίστηκε το 1990 με την ομόθυμη υποστήριξη από το σύνολο των Κομμάτων της Βουλής του Νόμου 1876/1990 και εφαρμόστηκε σταθερά επί δεκαετίες.

ii) Η ΕΕΔΑ έχει διατυπώσει εκτενείς Εκθέσεις, Δηλώσεις και Συστάσεις για την κατάσταση εφαρμογής και την προστασία των εργασιακών δικαιωμάτων, οι οποίες, λόγω της πλουραλιστικής της σύνθεσης, ειδικά στο πεδίο των κατωτάτων ορίων αμοιβής και λοιπών όρων εργασίας, αποδίδουν την κρισιμότητα της διατομεακής τους διάστασης, υπό το πρίσμα της ισότιμης πρόσβασης, ένταξης και προστασίας σε περισσότερα ρυθμιστικά πεδία⁵ (π.χ. πολιτικής για την κοινωνική ασφάλιση και ασφάλεια, την υγεία, την αναπηρία, την ένταξη μεταναστών/προσφύγων κ.λπ.). Συνεπώς θα μπορούσε έγκαιρα να συμβάλει, εφόσον είχε προς τούτο κληθεί, στις εργασίες ενσωμάτωσης της Οδηγίας αυτής. Οι εν λόγω εκθέσεις της ΕΕΔΑ έχουν αποτελέσει και συνεχίζουν να αποτελούν σημείο αναφοράς σε εκθέσεις και αποφάσεις διεθνών και ευρωπαϊκών οργάνων⁶.

iii) Η ΕΕΔΑ, παρακολουθώντας στενά τα ζητήματα που αφορούν στο **θεμελιώδες δικαίωμα στην εργασία** και όλα τα συναφή δικαιώματα που σχετίζονται με την εργασία και την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων, με την ευρεία έννοια ώστε να υπάγονται στο προστατευτικό πλαίσιο και οι απασχολούμενοι με μη τυπικές σχέσεις εργασίας (πχ παροχή εργασίας σε πλατφόρμες, μέσω εργοσήμου κλπ) επισημαίνει την υποχρέωση συνεκτίμησης του σωρευτικού αποτελέσματος και αντικτύπου που είχαν όχι μόνο τα περιοριστικά της εφαρμογής τους μέτρα, αλλά και οι διαδοχικές κρίσεις, όπως η οικονομική, η υγειονομική, η προσφυγική, παράλληλα με την περιβαλλοντική κρίση και τη δοκιμασία της κοινωνίας από τις φυσικές καταστροφές, τις υψηλές θερμοκρασίες και άλλα ακραία καιρικά φαινόμενα, οι οποίες σε σημαντικό βαθμό είχαν και συνεχίζουν να έχουν ταυτόχρονο χαρακτήρα, οδηγώντας σε σημαντική υποβάθμιση του βιοτικού επιπέδου και των συνθηκών διαβίωσης διευρυνόμενης μερίδας του πληθυσμού⁷.

iv) Η ΕΕΔΑ, δεδομένης της οικονομικής και κοινωνικής κρισιμότητας της εθνικής πολιτικής για τη διαμόρφωση των καθολικά δεσμευτικών κατώτατων ορίων αποδοχών σε σχέση με την εξασφάλιση ενός **ελάχιστου επιπέδου αξιοπρεπούς διαβίωσης**⁸,

⁵ ΕΕΔΑ, Προτάσεις της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου για την κοινωνική ένταξη δικαιούχων διεθνούς προστασίας, Απρίλιος 2022

⁶ ΕΕΔΑ, Θεματικό δελτίο της ΕΕΔΑ για τις Επιπτώσεις των Πολιτικών Οικονομικής Μεταρρύθμισης και των Μέτρων Λιτότητας στα Δικαιώματα του Ανθρώπου

⁷ ΕΕΔΑ, Οι εξαιρετικοί καιροί απαιτούν εξαιρετικές απαντήσεις – Έκθεση αναφοράς για τις επιπτώσεις της πανδημίας και των μέτρων για την αντιμετώπισή της στα δικαιώματα του ανθρώπου και συστάσεις προς την Πολιτεία, Μάιος 2021, σελ. 60 επ..

⁸ Ενδεικτικά ΕΕΔΑ, Σύσταση της ΕΕΔΑ και κρίσεις διεθνών οργάνων για τη συμβατότητα μέτρων λιτότητας προς διεθνείς κανόνες προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου, 27 Ιουνίου 2013. ΕΕΔΑ, Σύσταση: Επιτακτική ανάγκη να αντιστραφεί η πορεία καταρράκωσης των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, 8 Δεκεμβρίου 2011. ΕΕΔΑ, Συστάσεις για την Προστασία της Παιδικής Ηλικίας: «Υγεία και Πρόνοια», 8 Μαΐου 2014.

διατυπώνει εκ νέου την πάγια σύστασή της για τη διαμόρφωση, ως σταθερού πεδίου διαρκούς θεσμικού κοινωνικού διαλόγου, ενός **μόνιμου μηχανισμού αξιολόγησης και αποτίμησης των επιπτώσεων στα ανθρώπινα δικαιώματα** (Human Rights Impact Assessment-HRIA mechanism), όχι μόνο ως προς την απόλαυση, αλλά και ως προς την πρόσβαση σε αυτά όλων των προσώπων που διαβιούν στην Ελλάδα, αλλά και γενικότερα στο έδαφος της ΕΕ, δεδομένης και της δέσμευσης για την προστασία της κοινωνικής ασφάλειας και της κοινωνικής συνοχής⁹. **Η απρόσκοπτη λειτουργία του θεσμού των συλλογικών συμβάσεων εργασίας και των αρχών που διέπουν τη σύναψη, τη δέσμευση και την εφαρμογή τους ως προς τη διασφάλιση αξιοπρεπών και ίσων όρων αμοιβής και εργασίας αποτελούν κρίσιμη παράμετρο του μηχανισμού αυτού.**

ν) Σύμφωνα με τις Παρατηρήσεις για την **5η Εθνική Έκθεση για την εφαρμογή του Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη (αναθΕΚΧ)** διαπιστώνεται ότι η **μείωση του κατώτατου μισθού ήταν ένα διαρκές ζήτημα τόσο ως περιεχόμενο νομοθετικών παρεμβάσεων όσο και ως αντίκτυπο των παρεμβάσεων αυτών όλα τα χρόνια της οικονομικής κρίσης**¹⁰. Άλλωστε, το θέμα των παρεμβάσεων στο πλαίσιο ρύθμισης και στο ύψος του κατώτατου μισθού έχει συζητηθεί εκτενώς στην απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Κοινωνικών Δικαιωμάτων (ΕΕΚΔ) του Συμβουλίου της Ευρώπης της υπ' αριθμ. 111/2014 αναφοράς της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδας (ΓΣΕΕ) κατά Ελλάδα με απόφαση η οποία υιοθετήθηκε από την ΕΕΚΔ στις 23 Μαρτίου 2017¹¹. Δυστυχώς, μέχρι σήμερα, δεν έχει υπάρξει ουσιαστική συμμόρφωση της Πολιτείας στην απόφαση αυτή με τη λήψη των απαιτούμενων μέτρων αποκατάστασης στην άσκηση των ατομικών και συλλογικών εργασιακών δικαιωμάτων, τα οποία με τη σειρά τους θα μπορούσαν να αποτρέψουν, στον βαθμό που τους αντιστοιχεί, τις συνέπειες της κρίσης του κόστους ζωής και τη διεύρυνση των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων.

vi) Άλλωστε, η Εθνική Επιτροπή έχει επισημάνει σε πρόσφατη **ad hoc Έκθεσή της τον Ιούνιο του 2024 για την κρίση του κόστους ζωής, ενώπιον της ΕΕΚΔ**, ότι η κρίση αυτή είναι και **ζήτημα δικαίου δικαιωμάτων του ανθρώπου**¹². Με την παραπάνω έκθεση, επισημαίνεται ότι η τρέχουσα κρίση κόστους ζωής υποδηλώνει κρίση της αξιοπρέπειας, της αυτονομίας, της ισότητας και της αλληλεγγύης. Η κρίση επηρεάζει σημαντικά το **αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο του πληθυσμού**, το ποσοστό του πληθυσμού που ζει κάτω από το όριο της φτώχειας, τον οικονομικό και κοινωνικό

⁹ Ενδεικτικά ΕΕΔΑ, [Επείγουσα Δήλωση ΕΕΔΑ Σχετικά με τα εργασιακά και κοινωνικοασφαλιστικά δικαιώματα στην Ελλάδα](#), 28 Απριλίου 2017, σελ. 3-4.

¹⁰ ΕΕΔΑ, [Θεματικό δελτίο της ΕΕΔΑ για τις Επιπτώσεις των Πολιτικών Οικονομικής Μεταρρύθμισης και των Μέτρων Λιτότητας στα Δικαιώματα του Ανθρώπου](#), 5 Ιανουαρίου 2018. Βλ. τις σχετικές αποφάσεις και θέσεις αναλυτικά στο ΕΕΔΑ, Αποφάσεις-Θέσεις, Πεδίο «Οικονομική κρίση».

¹¹ ΕΚΚΔ, [Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας \(ΓΣΕΕ\) κατά Ελλάδα](#), υπ'αριθ. 111/2014 αναφορά, απόφαση της 23^{ης} Μαρτίου 2017.

¹² ΕΕΔΑ, [Κείμενο Συμπληρωματικών Πληροφοριών - Παρατηρήσεων της ΕΕΔΑ προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης επί της ad hoc Εθνικής Έκθεσης αναφορικά με την κρίση του κόστους ζωής στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη](#), Ιούνιος 2024.

αποκλεισμό. Η διαμόρφωση «δεικτών» παρακολούθησης της εφαρμογής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, απαιτεί την πραγματική και με τους κατάλληλους δείκτες αξιολόγησή τους, οικονομικούς και κοινωνικούς, ώστε να μην είναι προσχηματική. Στους δείκτες ανθρωπίνων δικαιωμάτων συμπεριλαμβάνονται κατ'εξοχήν τα εργασιακά δικαιώματα (ατομικά και συλλογικά) και τα άμεσα συνδεδεμένα με αυτά δικαιώματα κοινωνικής ασφάλισης, αυτοτελώς όσο και από κοινού με άλλους κρίσιμους δείκτες, όπως του φύλου, της ηλικίας ή της ευαλωτότητας, ο οποίος επεκτείνεται σε πολλές ευπαθείς ομάδες, όπως ενδεικτικά τα άτομα με αναπηρία, οι Ρομά, και οι εργαζόμενοι μετανάστες και πρόσφυγες.

vii) Η ΕΕΔΑ παρατηρεί ότι οι σχετικές με τη διαδικασία διαμόρφωσης του νομοθετημένου κατώτατου μισθού/ημερομισθίου ρυθμίσεις έχει επιλεγεί να αποτυπωθούν σε νομοθετικές διατάξεις που έχουν ενταχθεί στον Κώδικα Ατομικού Εργατικού Δικαίου¹³, σε αντίθεση με τις ρυθμίσεις για την Εθνική Γενική ΣΣΕ και τα λοιπά είδη ΣΣΕ, που περιέχονται στον, κεντρικό για το πεδίο των ΣΣΕ, εκτελεστικό του Συντάγματος ν. 1876/1990, η αποκατάσταση της αποτελεσματικής εφαρμογής του οποίου συνδέεται με την επίτευξη του 80% της κάλυψης από ΣΣΕ, δηλαδή έναν από τους βασικούς σκοπούς των μέτρων συμμόρφωσης με την Οδηγία ΕΕ 2022/2041. Λαμβάνοντας υπόψη τη σωρεία νομοθετικών διατάξεων που έχουν τεθεί σε ισχύ και την παγίωση στην πράξη σειράς περιοριστικών μέτρων που λήφθηκαν ιδιαίτερα από το 2010 και μετά, η ΕΕΔΑ διαπιστώνει με ανησυχία τον κατακερματισμό της νομοθεσίας στο πλαίσιο και του συλλογικού εργατικού δικαίου/δικαίου ΣΣΕ¹⁴, ο οποίος έχει ως αποτέλεσμα να μην υπάρχει η απαιτούμενη αντίληψη και ασφάλεια δικαίου. Η κατάσταση αυτή επιβαρύνθηκε κανονιστικά περαιτέρω (ΣτΕ Δ' 7μ. 2175/2022) από τις διατάξεις σύνδεσης της πρόσβασης ή αναστολής της άσκησης κρίσιμων συλλογικών δικαιωμάτων-πτυχών της συνδικαλιστικής ελευθερίας από την υποχρέωση εγγραφής των εργατικών συνδικαλιστικών οργανώσεων στο Γενικό Μητρώο Συνδικαλιστικών Οργανώσεων των Εργαζομένων (άρθρο 83 ν. 4808/2021) με αποτέλεσμα η επικρατούσα κατάσταση στο πεδίο των ΣΣΕ να είναι κρίσιμη¹⁵, διατηρώντας και επιβαρύνοντας τις επιπτώσεις των περιοριστικών στην άσκηση των συλλογικών εργασιακών δικαιωμάτων μέτρων στη διατήρηση ως χαμηλού του ποσοστού κάλυψης από ΣΣΕ στην

¹³ Άρθρο 134 Κώδικα Ατομικού Εργατικού Δικαίου (π.δ. 80/2022, Α' 222), διατάξεις για τον κατώτατο μισθό.

¹⁴ Βλ. π.χ. αναφορά των διαφορετικών κειμένων στην παρ. 1 του [Πορίσματος της Επιστημονικής Επιτροπής για την Ενσωμάτωση της Κοινωνικής Οδηγίας ΕΕ 2022/2041 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19^{ης} Οκτωβρίου 2022 για επαρκείς κατώτατους μισθούς στην ΕΕ και ΥΠΕΚΑ, Ανακοίνωση Τύπου – Παραδόθηκε στην ΥΠΕΚΑ το πόρισμα της Επιστημονικής Επιτροπής για επαρκείς κατώτατους μισθούς](#), 8 Οκτωβρίου 2024.

¹⁵ Λαμβάνονται δε υπόψη α) ότι πριν τις παρεμβάσεις η Εθνική Γενική ΣΣΕ ρύθμιζε με καθολική ισχύ τα κατώτατα όρια αμοιβής (κατώτατος μισθός/ημερομίσθιο) και τα κατώτατα όρια όρων εργασίας και β) οι επιπτώσεις από τη λειτουργία του ΓΕΜΗΣΟΕ και η [απόφαση ΣτΕ Δ' 7μ 2175/2022](#) σύμφωνα με την οποία η προαγωγή των συναφών θεμιτών και δημοσίου συμφέροντος σκοπών δεν πρέπει να επιδιώκεται με νομοθετικές ρυθμίσεις που καταλήγουν να προσβάλλουν τον πυρήνα της συνδικαλιστικής ελευθερίας ή συνεπάγονται περιορισμούς της εν λόγω ελευθερίας κατά παράβαση της αρχής της αναλογικότητας ή επιφέρουν παράνομη προσβολή άλλων προστατευτέων από το Σύνταγμα ή και το Ενωσιακό Δίκαιο δικαιωμάτων.

Ελλάδα¹⁶, κατατάσσοντας την στις τελευταίες θέσεις της ΕΕ. Οφείλει να επισημανθεί ότι η χαμηλότερη κατάταξη της Ελλάδας δεν είναι ένα απλό αριθμητικό δεδομένο, αλλά καταδεικνύει την έκθεση των εργαζομένων στην ελληνική επικράτεια, Ελλήνων και αλλοδαπών, σε ατομικό επίπεδο σε άνισους όρους αμοιβής και εργασίας, λόγω της μη ισχύος δεσμευτικής ρύθμισής τους σε συλλογικό επίπεδο, ενισχύοντας ένα περιβάλλον ιδιότυπου ανταγωνισμού κατωτάτων ορίων προστασίας. Η ΕΕΔΑ επανέρχεται και επισημαίνει ότι είναι απόλυτα αναγκαία η αξιολόγηση στην εξασφάλιση αξιοπρεπών ορίων ασφαλείας αποδοχών και όρων εργασίας του ποσοτικού, αλλά και ποιοτικού αντικτύπου των περιοριστικών μέτρων που έχουν εφαρμοσθεί στο πλαίσιο των ΣΣΕ, ώστε να εξειδικευθεί κατάλληλα το περιεχόμενο των μέτρων αποκατάστασης των ΣΣΕ και ο σύντομος χρόνος εφαρμογής τους, ως έμπρακτη συμβολή στην ουσιαστική επίτευξη του σκοπού της προς ενσωμάτωση Οδηγίας.

viii) Η ΕΕΔΑ εκφράζει την απορία γιατί δεν προχώρησαν οι εργασίες **κύρωσης της ΔΣΕ 131/1970 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας**¹⁷, παρά τη σημασία της Σύμβασης αυτής για τα κριτήρια που πρέπει να τηρούνται κατά τον καθορισμό του κατώτατου μισθού και διατυπώνει το ερώτημα, λόγω μη επαρκούς αιτιολογίας στο πόρισμα της ομάδας εργασίας. Αντίθετα, τα συμπεράσματα της Έκθεσης του Μαρτίου 2024 της Ομάδας Εμπειρογνομόνων της ΔΟΕ για τις πολιτικές σχετικές με τους μισθούς, συμπεριλαμβανομένων και των αξιοπρεπών μισθών είναι χαρακτηριστικά¹⁸ για όσα και η ΕΕΔΑ τονίζει με την παρούσα δήλωση.

ix) Η ΕΕΔΑ θεωρεί σημαντική την αναφορά στο **γαλλικό μοντέλο ρύθμισης του κατώτατου μισθού**¹⁹, όμως θα ήταν κρίσιμη η συσχέτιση της συνάφειάς του με το θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα και την πρακτική εφαρμογή του, καθώς και η παρακολούθηση του παραμέτρων, οικονομικών και κοινωνικών, και των λοιπών

---

¹⁶ Βλ. Στοιχεία για την κάλυψη από συλλογικές διαπραγματεύσεις στην Ελλάδα και την ΕΕ σε: OECD, [Collective bargaining coverage, A detailed methodological note](#), 2023.

¹⁷ Βλ. και σχετικές ΔΣΕ 26/1928, 98/1949, 150/1978, 151/1978, 154/1981. Η ΔΣΕ 131 εμπλέκει με τον κατώτατο μισθό και τα πεδία της κοινωνικής ασφάλισης και το σχετικό βιοτικό επίπεδο άλλων κοινωνικών ομάδων (π.χ. πολίτες τρίτων χωρών που διαβιούν στη χώρα, μετανάστες, αιτούντες άσυλο, πρόσφυγες) που πρέπει να συνεκτιμηθεί. Επίσης, παρακολουθεί με άλλα εργαλεία ελέγχου την διαδικασία κοινωνικού διαλόγου. Βλ. και European Commission, [Analysis – in the light of the European Union acquis – of ILO up to date Conventions](#), 2013.

¹⁸ ILO, [Report of the Meeting of Experts on wage policies, including living wages](#), 5 March 2024.

¹⁹ Βλ. ο.π. Πόρισμα Επιστημονικής Επιτροπής, σελ. 38. Βλ. Eurofound, [Industrial relations and social dialogue – Minimum wages in 2024: Annual review](#), 2024 ειδικά για τις αναφορές στο παράδειγμα της Γαλλίας και το γεγονός ότι στην πλειοψηφία των ΚΜ, οι συμμετοχικές διαδικασίες είναι πιο ουσιαστικές. Με βάση την ίδια έκθεση αναφέρεται (σελ. 1) ως βασικό εύρημα ότι «μεταξύ όλων των αμειβομένων με τον κατώτατο μισθό, το 23% ανέφερε δυσκολίες στο να τα βγάλουν πέρα το 2022 κατά μέσο όρο στα ΚΜ της ΕΕ, ποσοστό που είναι 10 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο από ό,τι για τους άλλους εργαζόμενους. Επίσης, το 10% των αμειβομένων με τον κατώτατο μισθό στην ΕΕ ανέφερε δυσκολίες στο να διατηρήσουν τα σπίτια τους επαρκώς ζεστά (σε σύγκριση με το 6% των άλλων). Οι διαφορές στις χώρες είναι εντυπωσιακές, με τους κατώτατους μισθούς στην Ελλάδα να βρίσκονται στην κορυφή της λίστας όσον αφορά τις δυσκολίες να τα βγάλουν πέρα, στο 80%». Σημαντικές συγκριτικές αναφορές υπάρχουν και για τη διαδικασία διαμόρφωσης κατώτατου μισθού για το έτος 2024 (σελ. 28) και για τις ομάδες εμπειρογνομόνων (σελ. 53).

στοιχείων του περιβάλλοντος υλοποίησης του μοντέλου αυτού και της πιθανής μεταβολής του.

χ) Η ΕΕΔΑ τονίζει την **ανάγκη να μη χαθεί η ευκαιρία ενσωμάτωσης της εν λόγω Οδηγίας για την ανάδειξη και εφαρμογή των δικαιωμάτων των εργαζομένων με όρους ισότητας και κοινωνικής δικαιοσύνης**. Οι εργαζόμενοι/ες έχουν δικαίωμα σε δίκαιους μισθούς που να επιτρέπουν αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης. Αυτό αναφέρεται ρητά στην αρχή 6 του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, στο κεφάλαιο 2, το οποίο καλύπτει τους δίκαιους όρους εργασίας. **Οι επαρκείς νόμιμοι κατώτατοι μισθοί εγγυώνται και αξιοπρεπείς και βελτιωμένες συνθήκες εργασίας και διαβίωσης των εργαζομένων**. Άλλωστε, η συνδυαστική ανάγνωση των άρθρων του αναθ. ΕΚΧ για τη δίκαιη αμοιβή, επαρκή για ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης για τους εργαζομένους και τις οικογένειές τους, το δικαίωμα στην αξιοπρέπεια στην εργασία, το δικαίωμα σε συλλογικές διαπραγματεύσεις, καθώς και άλλες σχετικές διατάξεις, προσφέρουν κρίσιμο κανονιστικό πλαίσιο εκπλήρωσης της παραπάνω ανάγκης. Είναι δε εμφανές ότι η ανισότητα σε οικονομικό, αλλά και σε ευρύτερο κοινωνικό επίπεδο, αποτελεί μια από τις πιο σημαντικές προκλήσεις στο πλαίσιο της διαμόρφωσης ενός ανθρωποκεντρικού και βιώσιμου μοντέλου ανάπτυξης²⁰. Έχει επισημανθεί εξίσου ότι την περίοδο 2015-2023 η Ελλάδα καταγράφει τη μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση του πραγματικού εισοδήματος από εργασία (-8,3%) σε σχέση με όλες τις χώρες της ΕΕ-27²¹. Η πρόσφατη αύξηση του κατώτατου μισθού κατά 6,4%, αν και ανεπαρκής για να εξασφαλίσει ένα επίπεδο αξιοπρεπούς διαβίωσης ειδικά στους χαμηλόμισθους εργαζομένους και στις οικογένειές τους, αναμένεται να αντισταθμίσει, έστω μερικώς, τις σωρευτικές απώλειες που έχει προκαλέσει στην αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών η άνοδος του πληθωρισμού²². Τα **συγκριτικά οικονομικά στοιχεία του ΟΟΣΑ** για τα εισοδήματα είναι χαρακτηριστικά²³.

5. Υπό το φως των παραπάνω, και με γνώμονα την ανάγκη διασφάλισης των κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων, **η ΕΕΔΑ κρίνει ότι η ορθή ενσωμάτωση της Οδηγίας οφείλει να αξιολογηθεί υπό το φως των ακόλουθων βασικών παραμέτρων, τυπικής και ουσιαστικής ενσωμάτωσης του ενωσιακού δικαίου, με κοινό σημείο εξέτασης το πεδίο εφαρμογής των ρυθμίσεων της Οδηγίας και το πλαίσιο συμμετοχής των θεσμικών κοινωνικών εταίρων και υπογραμμίζει:**

ι) τις **υποχρεώσεις του Κράτους που απορρέουν**, μεταξύ άλλων, από το άρθρο 22 για την προστασία της εργασίας και 21 παρ. 1 του Συντάγματος της Ελλάδος για τη διασφάλιση συνθηκών αξιοπρεπούς διαβίωσης όλων των πολιτών μέσω ενός συστήματος ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος, το άρθρο 28 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ το οποίο εγγυάται το δικαίωμα στις συλλογικές διαπραγματεύσεις, το άρθρο 6 του αναθ. ΕΚΧ, όπως έχει κυρωθεί με την επιφύλαξη του άρθρου δεύτερου, του κυρωτικού αυτού Νόμου 4359/2016 (ΦΕΚ Α' 5/20.01.2016), τις

²⁰ INE-ΓΣΕΕ, *Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, Ετήσια Έκθεση 2024*, σελ. 152. Βλ. και INE-ΓΣΕΕ, *Η πρόταση του INE ΓΣΕΕ για τον κατώτατο μισθό στην Ελλάδα το 2024*, Φεβρουάριος 2024.

²¹ Ο.π., σελ. 22.

²² Ο.π., σελ. 74.

²³ OECD, *How's Life? 2024 – Well-being and resilience in times of crisis*, 2024, σελ. 102.

κυρωμένες ΔΣΕ 87 και 98 και το άρθρο 7 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα,

ii) τη **διαχρονικότητα των ζητημάτων και της γνώσης που αποκτήθηκε** σχετικά με την προσέγγιση της ρύθμισης του κατώτατου μισθού και εν γένει των κατωτάτων ορίων προστασίας της αμοιβής και των όρων εργασίας και των **κυριότερων διδαγμάτων** από την οικονομική, πανδημική, προσφυγική κρίση και την κρίση του κόστους ζωής. Η ΕΕΔΑ στο πλαίσιο του ρόλου της υπενθυμίζει τις αποφάσεις των ανώτατων εθνικών Δικαστηρίων και τις αποφάσεις και εκθέσεις των διεθνών οργάνων ελέγχου της εφαρμογής δεσμευτικών για τη χώρα διεθνών συμβάσεων που αφορούν το δικαίωμα συλλογικών διαπραγματεύσεων και σύναψης ΣΣΕ, με βάση τα οποία τίθενται όρια στην εθνική οικονομική πολιτική²⁴. Τα μέτρα συμμόρφωσης με τις αποφάσεις αυτές, όσα έχουν ήδη ληφθεί ή όσα εκκρεμούν ακόμα να ληφθούν, οφείλουν να συνεκτιμηθούν κατά τις εργασίες και τα σκοπούμενα αποτελέσματα της διαδικασίας αποκατάστασης του εθνικού θεσμικού πλαισίου άσκησης των δικαιωμάτων ελεύθερων συλλογικών διαπραγματεύσεων και σύναψης ΣΣΕ, με σκοπό τη διασφάλιση αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης με όρους ισότητας μέσω της επίτευξης του 80% κάλυψης από ΣΣΕ,

iii) την ανάγκη για **διαφύλαξη της ασφάλειας δικαίου κατά τη διαδικασία ενσωμάτωσης δικαίου της ΕΕ** όταν η εθνική νομοθεσία περιέχει ήδη ρυθμίσεις σχετικές με τις απορρέουσες από την Οδηγία υποχρεώσεις, με έμφαση στην αποφυγή κατακερματισμού της νομοθεσίας, στην αρχή της αναγκαιότητας και αποτελεσματικότητας της ρύθμισης και τις **αρχές της καλής νομοθέτησης**,

iv) **υπό το φως των σταθερών Συστάσεων της ΕΕΔΑ για τη λήψη μέτρων αποκατάστασης του προστατευτικού πλαισίου αρχών και κανόνων κατά την άσκηση του δικαιώματος ελεύθερων συλλογικών διαπραγματεύσεων και σύναψης ΣΣΕ**, τη θετική αξιολόγηση της επαναρρύθμισης του κατώτατου μισθού μέσω συλλογικών διαπραγματεύσεων από την Εθνική Γενική ΣΣΕ, την αποκατάσταση των διαδικαστικών εγγυήσεων υπέρ της σύναψης ΣΣΕ μέσω συλλογικών διαπραγματεύσεων και της αναγνωρισμένης κρισιμότητας του ρόλου του Οργανισμού

---

²⁴ Βλ. απόφαση ΣτΕ 2307/2014 και απόφαση ΑΠ 25/2004. Βλ. ΕΕΔΑ, [Οι εξαιρετικοί καιροί απαιτούν εξαιρετικές απαντήσεις – Έκθεση αναφοράς για τις επιπτώσεις της πανδημίας και των μέτρων για την αντιμετώπισή της στα δικαιώματα του ανθρώπου και συστάσεις προς την Πολιτεία](#), Μάιος 2021, σελ. 14, 16, 17, 63-65. Ενδεικτικά, ΕΕΔΑ, [Σύσταση της ΕΕΔΑ και κρίσεις διεθνών οργάνων για τη συμβατότητα μέτρων λιτότητας προς διεθνείς κανόνες προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου](#), 27 Ιουνίου 2013, σελ. 3-5 και τις αποφάσεις της ΕΕΚΔ, τις Εκθέσεις των οργάνων της ΔΟΕ (σελ. 8 επ.), τις αποφάσεις ΕΔΔΑ (σελ. 14 επ.), καθώς και τον ρόλο των διεθνών οργάνων (παρ. 60). Βλ. ΕΕΔΑ, [Θεματικό δελτίο της ΕΕΔΑ για τις Επιπτώσεις των Πολιτικών Οικονομικής Μεταρρύθμισης και των Μέτρων Λιτότητας στα Δικαιώματα του Ανθρώπου](#), 5 Ιανουαρίου 2018. ΕΕΔΑ, [Δήλωση για την επίδραση των συνεχιζόμενων μέτρων λιτότητας στα δικαιώματα του ανθρώπου](#), 15 Ιουλίου 2015 και δη το περιεχόμενο του Παραρτήματος σχετικά με τις Αποφάσεις-Θέσεις της ΕΕΔΑ, τις Διαπιστώσεις Εθνικών, Ευρωπαϊκών και Διεθνών Οργάνων, τις Αποφάσεις Ανώτατων Δικαστηρίων και τα Πορίσματα Εθνικών Οργάνων, τα Διεθνή και Ευρωπαϊκά Κείμενα για την Οικονομική Κρίση και τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και την Ανάλυση Επιπτώσεων στα Δικαιώματα του Ανθρώπου ως Μέσο για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ιδίως σε Περιόδους Οικονομικής Κρίσης.

Μεσολάβησης και Διαιτησίας (Ο.ΜΕ.Δ.)²⁵, δεδομένης και της ευθύνης διοίκησης και λειτουργίας τους από τους εθνικούς κοινωνικούς εταίρους, ως μέσου επίσης έμπρακτης ανταπόκρισης και υποστήριξης από την πλευρά της Πολιτείας στην ανάγκη ενίσχυσης του θεσμικού κοινωνικού διαλόγου με γνώμονα τη διαφύλαξη των κοινωνικών δικαιωμάτων,

ν) τη σημασία οι σχετικές πολιτικές να **λαμβάνουν υπόψη τους δείκτες κοινωνικών δικαιωμάτων**²⁶ προκειμένου να συμμορφωθούν πλήρως με τις διατάξεις και τα πρότυπα του αναθ. ΕΚΧ και να **αποφεύγεται η αποσπασματική προσέγγιση που συμμορφώνεται μόνο με οικονομικούς δείκτες**, Ενδεικτικά αναφέρονται ως κρίσιμοι οι δείκτες **άσκησης των συλλογικών εργασιακών δικαιωμάτων**, τόσο αυτοτελώς όσο και από κοινού με δείκτες **ευαλωτότητας**, όπως αναλύθηκε ανωτέρω και σε σχετικές εκθέσεις της ΕΕΔΑ, **αλλά και του φύλου**, ειδικά στο πλαίσιο εφαρμογής συστάσεων για την ισότητα των φύλων και το δικαίωμα ίσης αμοιβής,

vi) τη σημασία ύπαρξης και λειτουργίας **μηχανισμού συλλογής αξιόπιστων στοιχείων** ως κρίσιμο στοιχείο αντίληψης της επικρατούσας κατάστασης για τη λήψη των κατάλληλων μέτρων ενσωμάτωσης της Οδηγίας. Η παρακολούθηση της εφαρμογής της Οδηγίας στην πράξη συνδέεται άρρηκτα αφενός με τη σταθερή λειτουργία ενός διαλειτουργικού συστήματος τήρησης και παροχής στοιχείων αφετέρου στο διαρκή και τακτικό θεσμικό τριμερή κοινωνικό διάλογο, Κράτους, εργατικής και εργοδοτικής πλευράς στη βάση των στοιχείων αυτών. Τα ευρήματα από ενδελεχείς μελέτες εκτίμησης επιπτώσεων θα πρέπει να τεθούν στις Κυβερνήσεις και στους κοινωνικούς εταίρους και να αναλυθούν για την προσαρμογή ή αλλαγές στο σύστημα. Στο πλαίσιο λειτουργίας αυτού του μηχανισμού παρακολούθησης και λογοδοσίας **οφείλει να αξιολογηθεί η σκοπιμότητα επί της αρχής ως προς την εφαρμογή και ακολούθως η προσφορότητα των δεικτών του μηχανισμού αυτόματης αναπροσαρμογής του κατώτατου μισθού**,

vii) η έννοια της πραγματικής πρόσβασης στην κάλυψη και την προστασία από επαρκή νόμιμο κατώτατο μισθό και όρους εργασίας, καθώς και σε δεσμευτικούς ευνοϊκότερους όρους αμοιβής και εργασίας είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την **απρόσκοπτη πρόσβαση όλων όσων εργάζονται στην ελληνική επικράτεια στην πληροφόρηση για την προστασία της εργασίας και τους ελέγχους από την Επιθεώρηση Εργασίας και τις λοιπές ελεγκτικές Αρχές**, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη της δικής τους επιχειρησιακής ικανότητας για την πραγματοποίηση του ελεγκτικού τους έργου, την επιβολή αποτελεσματικών κυρώσεων, αλλά ταυτόχρονα και την έγκαιρη και κατάλληλη δημοσιότητα των στοιχείων του ελεγκτικού έργου, ώστε να παρακολουθείται με πληρότητα η εφαρμογή του εθνικού κανονιστικού πλαισίου,

²⁵ Βλ. ο.π. αποφάσεις ΣτΕ και ΑΠ. Για τον ρόλο του ΟΜΕΔ βλ. ρητή αναφορά και σύσταση σε ILO, *Committee on Freedom of Association, 365th Report (November 2012), case 2820*.

²⁶ ΕΕΔΑ, *Κείμενο Συμπληρωματικών Πληροφοριών - Παρατηρήσεων της ΕΕΔΑ προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης επί της ad hoc Εθνικής Έκθεσης αναφορικά με την κρίση του κόστους ζωής στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη*, Ιούνιος 2024. ΟΗCHR, *Manual on human rights monitoring, Chapter 20- Monitoring economic, social and cultural rights*, 2001. ΟΗCHR, *Human Rights Indicators: A guide to measurement and implementation*, 2012.

viii) σε κάθε περίπτωση, η ΕΕΔΑ επανέρχεται στην ανάγκη **να επανακαθοριστεί ο ρόλος της κοινωνικής διάστασης και η θεσμική κοινωνική συμμετοχή στη χάραξη πολιτικής**, με κατεξοχήν έκφραση αυτής τη **σταθερή λειτουργία δομών κοινωνικού διαλόγου** υπό το φως του δικαίου της ΕΕ (άρθρα 151-156 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης) και της κυρωμένης ΔΣΕ 144 (Ν.Δ. 1176/1981/Α'184) λαμβάνοντας υπόψη τα διδάγματα του παρελθόντος και τις υποχρεώσεις προστασίας των κοινωνικών δικαιωμάτων, καθώς τέτοιου είδους παρεμβάσεις και πολύ περισσότερο η εφαρμογή τους οδηγούν σε μια κατεύθυνση ενδυνάμωσης της ισότητας και της κοινωνικής συνοχής στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.